

BIANCA SELEJAN-GUȚAN

PROTECȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ediția a 6-a, revăzută și adăugită

Editura
Hamangiu
2023

CUPRINS

PARTEA I. ASPECTE INTRODUCATIVE PRIVIND PROTECȚIA JURIDICĂ A DREPTURILOR OMULUI LA NIVEL UNIVERSAL	1
Capitolul I. Introducere. Dreptul internațional al drepturilor omului	3
§ 1. Primele preocupări pentru protecția drepturilor omului	3
§ 2. Perioada postbelică	4
Capitolul II. Sistemul de protecție a drepturilor omului în cadrul Organizației Națiunilor Unite	7
§ 1. Carta Organizației Națiunilor Unite	7
§ 2. Declarația Universală a Drepturilor Omului	9
§ 3. Pactele internaționale privind drepturile omului	10
3.1. Pactul Internațional privind drepturile civile și politice (PIDCP)	11
3.2. Pactul Internațional privind drepturile economice, sociale și culturale (PIDESC)	14
§ 4. Alte convenții ONU privind drepturile omului	17
4.1. Convenția pentru eliminarea oricărei forme de discriminare rasială	18
4.2. Convenția asupra eliminării oricărei forme de discriminare față de femei	19
4.3. Convenția împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante	20
4.4. Convenția cu privire la drepturile copilului	20
4.5. Convenția pentru protecția muncitorilor migranți și a membrilor de familie ai acestora	22
4.6. Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități	23
4.7. Convenția privind protecția tuturor persoanelor împotriva disparițiilor forțate	24
§ 5. Proceduri extraconvenționale de protecție a drepturilor omului la nivelul ONU	25
5.1. De la Comisia Drepturilor Omului la Consiliul Drepturilor Omului	25
5.2. Înalțul Comisar ONU pentru Drepturile Omului	28

**PARTEA A II-A. SISTEMUL EUROPEAN DE PROTECȚIE A DREPTURILOR
OMULUI – INSTITUȚII, PRINCIPII, MECANISMUL DE PROTECȚIE _____ 29**

Capitolul I. Consiliul Europei _____ 31

- § 1. Scurt istoric _____ 31
- § 2. Organele Consiliului Europei _____ 33
  - 2.1. Comitetul Miniștrilor _____ 33
  - 2.2. Adunarea Parlamentară _____ 33
  - 2.3. Secretarul General _____ 34
  - 2.4. Congresul Autorităților Locale și Regionale din Europa _____ 35
  - 2.5. Comisarul pentru drepturile omului _____ 35
  - 2.6. Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței
(ECRI) _____ 36
  - 2.7. Alte organisme specializate _____ 37
- § 3. Elaborarea și semnarea Convenției Europene a Drepturilor
Omului _____ 37

**Capitolul II. Catalogul drepturilor garantate de Convenția europeană
a drepturilor omului și de protocoalele sale _____ 38**

**Capitolul III. Principiile sistemului Convenției europene a drepturilor
omului _____ 40**

- § 1. Principiile rezultate din textul Convenției (principii
convenționale) _____ 40
  - 1.1. Principiul solidarității _____ 40
  - 1.2. Principiul suveranității _____ 41
    - 1.2.1. Protecția suveranității statelor prin nuanțarea întinderii
obligațiilor acestora _____ 42
    - 1.2.2. Protecția suveranității prin asigurarea respectării
intereselor statelor _____ 43
    - 1.2.3. Modalități procedurale de ocrotire a intereselor statelor _____ 44
- § 2. Principiile jurisprudențiale _____ 44
  - 2.1. Principiul efectivității dispozițiilor Convenției _____ 45
    - 2.1.1. Obligațiile pozitive ale statelor _____ 45
    - 2.1.2. Efectul util al dispozițiilor Convenției _____ 47
  - 2.2. Principiul subsidiarității mecanismului Convenției _____ 48
    - 2.2.1. Autonomia autorităților naționale _____ 49
    - 2.2.2. Doctrina marjei de apreciere _____ 50
      - A. Apariția și evoluția doctrinei marjei de apreciere _____ 50

B. Exemple de aplicare a doctrinei marjei de apreciere în jurisprudența de la Strasbourg _____	55
C. Doctrina marjei de apreciere – inclusă în Preambulul Convenției _____	58

Capitolul IV. Mecanismul de protecție a drepturilor garantate prin Convenția europeană a drepturilor omului _____	59
§ 1. Reforma mecanismului de control prin Protocolul nr. 11 _____	59
§ 2. Reforma mecanismului de control prin Protocolul nr. 14 – aspecte generale _____	60
§ 3. Protocelele 15 și 16 la Convenție – o nouă reformă _____	63
§ 4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului _____	66
4.1. Competența Curții Europene a Drepturilor Omului _____	66
4.2. Judecătorii Curții Europene a Drepturilor Omului _____	68
4.3. Organizarea Curții Europene a Drepturilor Omului _____	69
4.3.1. Adunarea Plenară _____	69
4.3.2. Judecătorul unic _____	70
4.3.3. Comitetele _____	71
4.3.4. Camerele _____	71
4.3.5. Marea Cameră _____	72
4.3.6. Judecătorii ad hoc _____	72
4.4. Cauze de recuzare sau de abținere a judecătorilor _____	72
§ 5. Procedura judecării unei cereri de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului _____	73
5.1. Cererile interstatale _____	73
5.1.1. Considerații generale _____	73
5.1.2. Condițiile de admisibilitate ale cererilor interstatale _____	74
5.2. Cererile individuale _____	75
5.2.1. Sesizarea Curții Europene a Drepturilor Omului cu o cerere individuală _____	75
5.2.2. Condițiile de admisibilitate a unei cereri individuale introduse la Curtea Europeană a Drepturilor Omului _____	82
A. Epuizarea prealabilă a tuturor căilor de recurs interne _____	83
B. Introducerea cererii într-un termen de 4 luni de la data deciziei interne definitive _____	85
C. Cererea să nu fie anonimă _____	86
D. Cererea să nu fie esențial aceeași cu o cerere anterior examinată de Curte _____	87

E. Cererea să nu mai fi fost supusă examinării unei alte instanțe internaționale, dacă nu conține fapte noi _____	87
F. Cererea să nu fie incompatibilă cu prevederile Convenției, manifest nefondată sau abuzivă _____	88
G. Condiția prejudiciului important _____	89
5.2.3. Examenul prealabil al cererii _____	90
5.2.4. Judecarea cererii individuale _____	91
5.2.5 Soluțiile pronunțate de Cameră sau de Marea Cameră _____	95
5.2.6. Retrimiteră în fața Marii Camere _____	95
5.3. Practica hotărârilor-pilot _____	96
§ 6. Noua strategie a Curții privind prioritatea de soluționare și „doctrina cazurilor de impact” _____	98
§ 7. Actele Curții Europene a Drepturilor Omului _____	100
7.1. Categoriile de acte _____	100
7.2. Motivarea deciziilor și a hotărârilor _____	101
7.3. Caracterul definitiv al deciziilor și al hotărârilor _____	101
7.4. Interpretarea, revizuirea și rectificarea deciziilor și hotărârilor. Cererea pentru interpretarea unei hotărâri _____	102
7.4.1. Cererea de revizuire a unei hotărâri _____	102
7.4.2. Cererea în rectificarea erorilor _____	102
7.5. Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului _____	103

PARTEA A III-A. DREPTURILE GARANTATE DE CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI _____ 113

Capitolul I. Precizări preliminare privind obligațiile statelor asumate conform articolului 1 din convenție _____ 115

§ 1. Jurisdicția <i>ratione loci</i> _____	115
§ 2. Convenția europeană a drepturilor omului și obligațiile rezultate din alte tratate internaționale _____	120
§ 3. Jurisdicția statelor părți la Convenție în spațiul extra-european _____	122

Capitolul II. Dreptul la viață _____ 125

§ 1. Obligațiile statelor privind respectarea dreptului la viață _____	125
§ 2. Începutul și sfârșitul dreptului la viață _____	132
2.1. Începutul dreptului la viață _____	133
2.2. Sfârșitul dreptului la viață _____	135
§ 3. Restrângerile permise pentru dreptul la viață _____	137
3.1. Pedepsa cu moartea _____	137
3.2. Restrângerile dreptului la viață prevăzute de art. 2 § 2 _____	138

3.3. Restrângerile dreptului la viață conform art. 15 § 2	141
<i>Jurisprudență la art. 2</i>	141
Capitolul III. Dreptul de a nu fi supus torturii și altor tratamente sau pedepse inumane sau degradante	143
§ 1. Considerații generale	143
§ 2. Obligațiile statelor privind protecția împotriva torturii și a tratamentelor inumane ori degradante	143
§ 3. Tortura	145
§ 4. Tratamente și pedepse inumane	148
4.1. Violențele săvârșite de forțele de poliție	148
4.2. Tratamentul deținuților și bolnavilor. Condițiile de detenție	149
4.3. Tratamentul aplicat străinilor	153
4.4. Pedeapsa cu moartea – tratament inuman?	155
4.5. Violența domestică – tratament inuman?	155
4.6. Distrugerea locuințelor și disparițiile de persoane	159
4.7. Alte tratamente inumane	160
§ 5. Tratamente și pedepse degradante	161
5.1. Discriminările	161
5.2. Pedepsele corporale	162
5.3. Alte tratamente degradante	162
§ 6. Convenția europeană pentru prevenirea torturii	163
<i>Jurisprudență la art. 3</i>	164
Capitolul IV. Dreptul de nu fi supus sclaviei, servituții și muncii forțate sau obligatorii	166
§ 1. Noțiunile de bază	166
§ 2. Traficul de persoane	168
<i>Jurisprudență la art. 4</i>	169
Capitolul V. Dreptul la libertatea și siguranța persoanei	170
§ 1. Cazurile permise de priverare de libertate	170
1.1. Considerații generale. Aplicabilitatea articolului 5. Obligații pozitive	170
1.2. Legalitatea priverării de libertate	172
1.3. Cazurile permise de priverare de libertate	173
1.3.1. Detenția după judecată și condamnare	173
1.3.2. Arestarea sau detenția decurgând dintr-o ordonanță cu caracter judiciar sau dintr-o obligație legală	173
1.3.3. Detenția (arestarea) preventivă	174

1.3.4. Detenția minorilor _____	175
1.3.5. Detenția unor bolnavi și persoane defavorizate _____	175
1.3.6. Detenția străinilor _____	178
§ 2. Garanțiile procedurale ale persoanelor private de libertate _____	178
2.1. Dreptul de a fi informat _____	179
2.2. Dreptul de a fi adus de îndată în fața unui judecător, de a fi trimis în judecată într-un termen rezonabil sau eliberat _____	180
2.2.1. Dreptul de a fi adus în fața unui judecător sau a altui magistrat autorizat a exercita puterea judiciară _____	180
2.2.2. Dreptul de a fi judecat [în stare de detenție] într-un termen rezonabil sau eliberat _____	181
2.3. Dreptul la recurs împotriva legalității măsurii de privare de libertate _____	183
2.4. Dreptul la despăgubiri pentru detenția ilegală _____	185
<i>Jurisprudență la art. 5</i> _____	186
Capitolul VI. Dreptul la un proces echitabil _____	187
§ 1. Aplicabilitatea art. 6 _____	187
1.1. Plângerile privind drepturile și obligațiile cu caracter civil _____	188
1.1.1. Noțiunea de „plângere” _____	188
1.1.2. Caracterul „civil” al drepturilor și obligațiilor _____	188
1.2. Noțiunea de „acuzăție” în materie penală _____	197
1.2.1. Noțiunea de „acuzăție” _____	197
1.2.2. Materia penală _____	197
§ 2. Garanțiile generale ale dreptului la un proces echitabil (art. 6 § 1) _____	198
2.1. Dreptul de a fi judecat de un tribunal independent și imparțial prevăzut de lege _____	198
2.1.2. Noțiunea de tribunal. Un tribunal prevăzut de lege _____	199
2.1.3. Un tribunal independent _____	200
2.1.4. Un tribunal imparțial _____	200
2.2. Dreptul la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil _____	202
2.3. Publicitatea procedurii _____	205
§ 3. Garanțiile speciale ale dreptului la un proces echitabil în procesele penale (art. 6 § 2 și 3) _____	206
3.1. Prezumția de nevinovăție _____	206
3.2. Dreptul la apărare _____	208
3.2.1. Dreptul de a fi informat asupra naturii și cauzei acuzației – art. 6 § 3 lit. a) _____	208

3.2.2. Dreptul de a dispune de timpul și de facilitățile necesare apărării – art. 6 § 3 lit. b) _____	209
3.2.3. Dreptul de a se apăra în mod eficient – art. 6 § 3 lit. c) _____	209
3.2.4. Dreptul la martori – art. 6 § 3 lit. d) _____	211
3.2.5. Dreptul la interpret – art. 6 § 3 lit. e) _____	212
§ 4. Dreptul la o audiere echitabilă (<i>fair hearing</i>). Garanțiile implicite ale dreptului la un proces echitabil _____	213
4.1. Elemente ale echității procedurii _____	213
4.2. Dreptul de acces la un tribunal _____	214
4.3. Obligația de motivare a hotărârilor _____	217
4.4. Principiul egalității armelor _____	217
4.5. Dreptul de a nu se autoacuză („dreptul la tăcere”) _____	219
4.6. Dreptul la executarea hotărârilor judecătorești _____	220
<i>Jurisprudență la art. 6</i> _____	223
Capitolul VII. Principiul legalității incriminării _____	224
§ 1. Legalitatea incriminării _____	224
§ 2. Principiul neretroactivității legii penale mai severe _____	225
§ 3. Retroactivitatea legii penale mai favorabile _____	227
<i>Jurisprudență la art. 7</i> _____	230
Capitolul VIII. Dreptul la respectarea vieții private și familiale.	
Dreptul la căsătorie _____	231
§ 1. Noțiunea de „viață privată”. Obligațiile statelor privind protecția vieții private _____	231
§ 2. Dreptul la respectarea vieții private _____	232
2.1. Dreptul la secretul vieții private _____	233
2.2. Dreptul la integritate fizică și morală _____	235
2.2.1. Victimele violenței domestice și ale hărțuirii _____	236
2.2.2. Tratamentele medicale obligatorii _____	238
2.2.3. Alte aspecte legate de tratamentele medicale _____	239
2.3. Identitatea personală, identitatea de gen și libertatea vieții sexuale _____	240
2.4. Dreptul la imagine _____	243
2.5. Dreptul la un mediu sănătos _____	245
2.6. Identitatea etnică. Dreptul la cetățenie _____	253
2.7. Viața profesională ca element al vieții private _____	254
2.8. Dreptul la respectarea vieții private și al modului de viață tradițional al minorităților _____	255

§ 3. Dreptul la respectarea vieții familiale _____	255
3.1. Dreptul la căsătorie și dreptul de a întemeia o familie _____	256
3.2. Drepturile copiilor rezultați din sarcini-surogat și ale părinților acestora _____	260
3.3. Egalitatea în drepturi și obligații a soților _____	262
3.4. Drepturile copilului. Relațiile dintre părinți și copii _____	262
3.5. Menținerea vieții familiale _____	265
§ 4. Protecția domiciliului și a corespondenței – parte a protecției vieții private _____	268
4.1. Protecția domiciliului _____	268
4.2. Protecția corespondenței _____	270
§ 5. Restrângerile aduse dreptului la respectarea vieții private și de familie: art. 8 § 2 _____	273
5.1. Ingerința să fie prevăzută de lege _____	273
5.2. Ingerința să aibă un scop legitim _____	274
5.3. Ingerința să fie necesară într-o societate democratică _____	274
<i>Jurisprudență la art. 8</i> _____	275
Capitolul IX. Libertatea gândirii, conștiinței și religiei _____	278
§ 1. Protecția convingerilor și credințelor _____	279
1.1. Noțiuni de bază _____	279
1.2. Principiile aplicabile protecției convingerilor și credințelor _____	280
1.2.1. Libertatea de a alege și de a-și manifesta convingerile și credințele. Neutralitate și laicitate _____	280
1.2.2. Egalitate și nediscriminare _____	287
§ 2. Relația libertății de conștiință și religie cu dreptul la educație: convingerile părinților și educația _____	287
§ 3. Obiecția de conștiință _____	289
§ 4. Restrângerile aduse libertății conștiinței și religiei _____	290
A. Restrângerea să fie prevăzută de lege _____	290
B. Restrângerea să aibă un scop legitim _____	291
C. Restrângerea să fie necesară într-o societate democratică _____	292
<i>Jurisprudență la art. 9</i> _____	292
Capitolul X. Libertatea de exprimare _____	294
§ 1. Sfera protecției libertății de exprimare. Libertatea de opinie și libertatea de informare _____	295
1.1. Libertatea de opinie _____	295
1.2. Libertatea de informare _____	296
1.3. Regimul autorizațiilor și comunicarea transfrontieră _____	298

§ 2. Restrângerile aduse libertății de exprimare _____	299
2.1. Restrângerea să fie prevăzută de lege _____	301
2.2. Restrângerea să aibă un scop legitim _____	301
2.3. Restrângerea să fie necesară într-o societate democratică _____	304
§ 3. Cazuri speciale de protecție și limitare a libertății de exprimare _____	307
3.1. Libertatea presei _____	307
3.2. Libertatea de exprimare politică _____	312
3.3. Libertatea de exprimare și justiția _____	316
3.4. Noile tehnologii, accesul la informație și limitarea libertății de exprimare _____	319
3.4.1. Noile tehnologii și accesul la informație _____	319
3.4.2. Noile tehnologii și limitarea libertății de exprimare _____	320
a) Limitări compatibile cu art. 10 _____	320
b) Limitări incompatibile cu art. 10 _____	322
§ 4. Situații neprotejate de art. 10: discursul urii _____	324
<i>Jurisprudență la art. 10</i> _____	325
Capitolul XI. Libertatea de asociere și întrunire pașnică _____	328
§ 1. Cadrul general al libertății de asociere și de întrunire _____	328
1.1. Libertatea de întrunire pașnică _____	328
1.2. Libertatea de asociere _____	329
1.3. Libertatea de a înființa și de a se afilia la sindicate _____	330
§ 2. Restrângerile libertății de întrunire și de asociere _____	332
2.1. Restrângeri ale libertății de întrunire pașnică _____	332
2.2. Restrângeri ale libertății de asociere _____	334
<i>Jurisprudență la art. 11</i> _____	338
Capitolul XII. Dreptul la un recurs efectiv în fața unei instanțe naționale _____	340
§ 1. Considerații generale _____	340
§ 2. Aplicabilitatea art. 13 _____	341
§ 3. Noțiunea de „recurs efectiv” _____	342
§ 4. Noțiunea de „instanță națională” _____	344
<i>Jurisprudență la art. 13</i> _____	344
Capitolul XIII. Dreptul de a nu suferi nicio discriminare _____	345
§ 1. Principiul nondiscriminării _____	345
§ 2. Discriminările indirecte _____	348
§ 3. Discriminările pozitive _____	349

§ 4. Autonomia art. 14 _____	350
<i>Jurisprudență la art. 14</i> _____	351
Capitolul XIV. Dreptul de proprietate _____	352
§ 1. Noțiunea de „proprietate” și de „bunuri” în sensul art. 1 _____	352
§ 2. Ingerința statului în dreptul de a se bucura în mod pașnic de proprietate _____	357
2.1. Ingerința în substanța proprietății și testul echilibrului echitabil – art. 1 § 1 teza I _____	358
2.2. Privarea de proprietate (deposedarea) – art. 1 § 1 teza a II-a _____	359
2.3. Controlul folosinței proprietății – art. 1 § 2 _____	364
<i>Jurisprudență la art. 1 din Protocolul nr. 1</i> _____	365
Capitolul XV. Dreptul la educație _____	367
<i>Jurisprudență la art. 2 din Protocolului nr. 1</i> _____	370
Capitolul XVI. Dreptul la alegeri libere și corecte, organizate la intervale rezonabile _____	371
<i>Jurisprudență la art. 3 din Protocolul nr. 1</i> _____	379
PARTEA A IV-A. PROTECȚIA DREPTURILOR ECONOMICE, SOCIALE ȘI CULTURALE ÎN CADRUL CONSILIULUI EUROPEI _____	381
Capitolul I. Carta Socială Europeană _____	383
PARTEA A V-A. ALTE SISTEME DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI ÎN EUROPA _____	387
Capitolul I. Uniunea Europeană și drepturile omului _____	389
§ 1. Considerații generale _____	389
§ 2. Principii rezultate din dreptul comunitar în materia protecției unor drepturi _____	392
2.1. Principiul liberei circulații _____	392
2.2. Principiul nondiscriminării _____	393
§ 3. Curtea de Justiție și principiul protecției drepturilor omului _____	394
§ 4. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene – de la Tratatul de la Nisa la Tratatul de la Lisabona _____	396
4.1. Adoptarea și natura juridică inițială a Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene _____	396

4.2. Conținutul și structura Cartei Drepturilor Fundamentale. Legătura cu sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului _____	400
4.3. Prevederi în materia drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană din Tratatul de la Lisabona _____	402
4.4. Agenția Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene _____	405
Capitolul II. Protecția drepturilor omului în cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) _____	407
Anexa 1 _____	411
§ 1. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și protocoalele adiționale _____	411
§ 2. Primul Protocol adițional la Convenție _____	434
§ 3. Protocolul nr. 4 recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele înscrise în Convenție și în Primul Protocol adițional la Convenție _____	436
§ 4. Protocolul nr. 6 privind abolirea pedepsei cu moartea _____	439
§ 5. Protocolul nr. 7 la Convenție _____	442
§ 6. Protocolul nr. 12 la Convenție _____	446
§ 7. Protocolul nr. 13 privind abolirea pedepsei cu moartea în toate circumstanțele _____	449
§ 8. Protocolul nr. 16 _____	452
Anexa 2. Statele Părți la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (în ordine alfabetică) _____	456
Anexa 3. Model de formular pentru cererile individuale adresate Curții Europene a Drepturilor Omului _____	457
BIBLIOGRAFIE _____	471
LISTA CAUZELOR CITATE _____	485